

ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ

Випуск 21
Частина 5

ЯЛТА 2009

ЗМІСТ

<i>Павлова О. О.</i>	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	3
<i>Головань Т. М.</i>	СТАНОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КРИМУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	6
<i>Богинская Ю. В.</i>	АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ «ЛИЦО С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ» В МЕЖДУНАРОДНЫХ И ОТЕЧЕСТВЕННЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ	13
<i>Антоненко О. В.</i>	ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	19
<i>Саприкіна О. В.</i>	СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ У КОНТЕКСТІ ДИСКУРСИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	24
<i>Мокеєва Л. Н.</i>	О СТАНОВЛЕНИИ САНИТАРНОЙ ГИМНАЗИИ С ИНТЕРНАТОМ НА ЮЖНОМ БЕРЕГУ КРЫМА	31
<i>Луначек В. Е.</i>	РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У США В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	34
<i>Рябокоть Г. Л.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ВИСТУПІВ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ ТА ЧЛЕНІВ УРЯДУ В ПАЛАТІ ГРОМАД БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО- ПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПУБЛІЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО МОВЛЕННЯ	46
<i>Капидинова С. Б.</i>	ФЕНОМЕН ТОЛІРАНТНОСТІ В СОВРЕМЕННОЙ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	53
<i>Зубченко Л. В.</i>	АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОЧОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	59

educational activity that directed to new ideas, new ways and methods of physical education of schoolboys.
Keywords: Contents, professional Training, innovational educational activity.

Література

1. Словник сучасних психолого-педагогічних термінів / Н.В. Бухлова, Л.М. Коновалова - Донецьк, 2008. - 162 с.
2. Демінська Л.О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський державний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2000). - 20 с.
3. Ротере Т.Т. Науково-дослідна робота студентів - проблема фізичної освіти в Україні // Т та МФВ.-2007.-№12-С. 3-5.
4. Слескань З.І. Наукові засади педагогічного пронесу у вишній школі: Навч. посіб. - К : Вища шк., 2005. - 235 с: іл.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. - 352 с.

Подано до редакції 03.12.08

УДК 372.461

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО
ВІКУ У КОНТЕКСТІ ДИСКУРСИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

*Саприкіна Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук,
Державний заклад „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка“*

Постановка проблеми. Вивчення мовленнєвих жанрів, інтерес до яких виник у 90-х роках минулого століття, зумовило проведення численних досліджень у галузі мовознавства. На сучасному етапі актуальним є дослідження жанрового аспекту становлення і розвитку мовлення дітей раннього віку.

Аналіз досліджень і публікацій. Уперше проблему жанрів мовлення дослідив М. Бахтін. Із збагаченням мовленнєвих жанрів пов'язується комунікативний розвиток дитини. Становленню комунікативної функції присвячені численні дослідження З. Богуславської, В. Вегрової, М. Єлагіної, О. Запорожця, М. Лісіної, А. Рузської та ін. Ідеї використання терміна „мовленнєвий жанр“ відносно дитячого мовлення знаходимо в працях дослідників наукової ніколи С. Цейтлін.

Метою даної статті є дослідження становлення і розвитку жанрового мислення дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Психологія виокремлює три головні функції мовлення: комунікативну, регулятивну та програмуючу, становлення яких відбувається в ранньому дитинстві.

Комунікативна функція мовлення забезпечує спілкування між людьми за допомогою мови. Мовлення використовується для передачі інформації та пробудження до дії. Підкреслюючи значення комунікативної функції, Л. Віготський зазначає, що мовлення виконує функцію повідомлення, соціального зв'язку, впливу на оточуючих як з боку дорослого, так і з боку дитини. Таким чином, первісне мовлення дитини суто соціальне. Мовлення завжди спрямоване на іншу людину, на слухача й служить спілкуванню з ним.

Комунікативний розвиток дитини пов'язується із збагаченням мовленнєвих жанрів. Ідея використання терміна „мовленнєвий жанр“ відносно дитячого мовлення (приклад цього знаходимо в працях дослідників наукової школи С. Цейтлін) залишається дискусійною. М. Бахтін вбачав у

мовленнєвому жанрі категорію, що дозволяє пов'язувати соціальну реальність з мовленнєвою [6, с.189]. Словник лінгвістичних термінів визначає жанр як „рід, різновид мовлення, який визначається певними умовами ситуації та метою визначення“ [1, с.148]. На думку О. Кожина, „жанр - це вид мовленнєвого твору, виокремлений у рамках функціонального стилю, що характеризується єдністю конструктивного принципу, своєрідністю композиційної організації матеріалу“ [3, с.156]. Жанр - це завжди установка на визначений тип, характер і масштаб узагальнення. Отже, дослідники визначають мовленнєві жанри як комунікативно-знакове оформлення типових ситуацій соціальної взаємодії людей. Людина говорить тільки визначеними мовленнєвими жанрами, тобто всі висловлювання набувають відносно стійких типових форм. Жанри усного мовлення співвідносні типовим ситуаціям мовленнєвого спілкування, типовим темам та формулам мовленнєвого етикету, а тому засвоюються дітьми водночас з мовленням. З огляду на узагальнене й широке значення мовленнєвого жанру, наслідком є уживати цей термін стосовно типових мовленнєвих ситуацій у період становлення й розвитку мовлення. Так, мовленнєвим жанром ми називаємо ситуації соціальної взаємодії, які повторюються, мають виражений „ритуал“ виконання, а отже, характеризуються певною усталеністю.

Разом з цим, учені вважають доцільним розглядати розвиток теорії мовленнєвих жанрів у контексті дискурсивної лінгвістики, де центральне місце належить дискурсу - мовленнєвому твору, що вбирає в себе когнітивні та соціокультурні характеристики [6, с.189]. Дискурс є „семіотичним простором, що включає вербальні та невербальні знаки, зорієнтовані на обслуговування цієї комунікативної сфери, а також тезаурус висловлювань і текстів...“ [6, с.190]. Словник з української лінгводидактики визначає дискурс „як сукупність взаємопов'язаних висловлювань, що реалізуються в певних соціально-культурних, часових і просторових умовах з урахуванням діяльності учасників комунікації“ [5, с.41]. Учені виокремлюють особистісно орієнтовний (персональний) та статутно орієнтовний (інституціональний) типи дискурсів. З огляду на те, що персональний дискурс репрезентовано двома різновидами: побутовим та художнім, а інституціональний реалізується в різноманітних сферах спілкування та взаємодії людей у відповідних суспільних інститутах, означимо, що відповідно до дітей раннього віку можна говорити лише про становлення персонального дискурсу.

У межах означеного підходу логічним є введення терміна дитячий персональний дискурс. К. Седов визначає дитячий персональний дискурс як комунікативний простір, що відображає буденну мовленнєву поведінку особистості [6, с.190] та виявляє в ньому вміння застосовувати вербальні та невербальні засоби для обслуговування конкретної ситуації.

Жанрове мислення починає формуватися значно раніше перших вербальних проявів дитини. Зародки дискурсивного (жанрового) мислення з'являються вже у віці немовлят, періоді дословесного етапу мовленнєвого розвитку.

Зазначимо, якщо мова йде про етапи становлення та розвитку мовлення дітей раннього віку, ми не можемо визначити чіткої межі між етапами, а тим

більше встановити вікові рамки кожного з етапів. Спробуємо лише зосередити увагу на істотних змінах у характеристиці персонального дискурсу та простежити формування жанрового мислення дітей раннього віку на кожному з означених етапів.

Дословесний період розвитку мовлення є підготовчим періодом становлення мовлення, у якому вчені виокремлюють два етапи: перший – з народження до шести місяців, коли основна форма взаємодії дитини з дорослим – це емоційне спілкування; другий етап – з шести до дванадцяти місяців характеризується розвитком розуміння [2].

Складність і важливість дословесного періоду робить його предметом дискусій учених. Окремі вчені (І. Кононова, Р. Тонкова-Ямпольська) зазначають, що крик не має функцій спілкування. Крик має позитивне значення для розвитку мовленнєво-рухового аналізатора. Наступною голосовою реакцією дитини є гукання. На відміну від крику, гукання – це завжди збудження позитивного характеру, яке виникає у відповідь на піжні слова дорослого. На цьому етапі ініціатором спілкування є дорослий [2].

Комплекс поживлення є підґрунтям для виникнення й розвитку нових форм спілкування. Позитивною голосовою реакцією дитини є гулення. А. Богуш визначає гулення як збудження присного характеру, яке виникає під впливом позитивних емоцій [2]. Відтепер дорослий може спілкуватись з дитиною на відстані. За допомогою гукання та гулення дитина сама може викликати дорослого на спілкування. За даними М. Кольцової, на цьому етапі в дитини з'являються такі передмовні реакції, як „треллі”. Первісні вокалізації, а саме гулення й белькіт мають неодностайну оцінку науковців. Перш за все, це пов'язане зі строками виникнення й тривалістю таких вокалізацій. В. Бельтюков й А. Салахов пояснюють різницю у визначенні строків появи белькоти неможливістю встановити межу між белькотом і попереднім гуленням. Дискусійним є питання щодо функцій белькоти. Одні вчені (О. Александров, І. Сікорський) вважають, що белькіт виникає на основі наслідування мови дорослого й виконує функцію спілкування, інші (М. Кольцова) розглядають белькіт як дитячу розвагу, яка не стосується мовлення [2]. Дослідження О. Гвоздєва, В. Бельтюкова, А. Салахової доводять, що белькочуть і глухі діти, а отже, виходить, що белькіт – уроджена голосова реакція й не виконує функцій спілкування. Більшість науковців роблять висновки, що белькіт готує мовленнєвий апарат до власне активного мовлення – закладає артикуляційну платформу [2].

У дословесний період основною формою взаємодії дитини з дорослим є емоційне спілкування, яке в перші місяці життя дитини підвищує загальну активність, зумовлює розвиток рухових і мовленнєвих реакцій. Мовлення з'являється в межах ситуативно-ділової форми, яка виникає на базі предметних дій-маніпуляцій дитини, реалізує її потребу в практичному співробітництві з дорослим.

Ученими були виокремлено три аспекти спілкування дитини першого року життя з людьми, які оточують. По-перше, звуки людського голосу, людського мовлення, по-друге, ділове співробітництво дитини з дорослим в умовах предметної діяльності, по-третє, безпосереднє емоційне спілкування й

емоційний контакт з дорослим. Уже на етапі гуління дитина здатна розуміти емоційну забарвленість мовлення дорослого, зміна якої може свідчити про зміни ситуації спілкування. Отже, одним з важливих комунікативних засобів оформлення ситуації взаємодії дитини та дорослого є інтонація. За дослідженнями Н. Лі, спілкування дитини з матір'ю є мовленнєвою подією, яка також відбувається в певному мовленнєвому жанрі. Спочатку дитина сприймає цілий жанр як інтонаційну єдність, а вже пізніше починає виокремлювати сегменти [6, с.193].

Інший знаковий матеріал, яким користується дитина при утворенні перших комунікацій, – це жестово-мімічні протознаки. Незначна кількість ситуацій взаємодії дитини з дорослим (годування, переодягання, купання) і складають протознакову основу, яка стане базою формування дискурсивного мислення.

Перш ніж визначити систему жанрів на етапі дословесного періоду становлення мовлення, вважаємо за необхідне окреслити виокремлені Г. Винокур полюси інформатики та фатики в просторі мовленнєвої поведінки. Інформатика містить у собі спілкування, метою якого є повідомлення якоїсь інформації. Під фатикою розуміють комунікацію, де метою є саме спілкування. Зазначимо, що в реальній комунікації не існує чистої інформатики й чистої фатики, а отже, усі мовленнєві жанри можна поділити на інформативні та фатичні за перевагою. Саме цей розподіл на полюси є вагомим принципом поділу всіх жанрів побутового спілкування.

Система жанрів дословесного етапу розвитку мовлення містить переважно одноактні субжанри фатичного спілкування. За терміном, запропонованим К. Седовим, *субжанр* – це мінімальна одиниця типології мовленнєвих жанрів, кожен з субжанрів дорівнюється мовленнєвому акту [6, с.190]. Серед них комунікативні прояви, спрямовані на залучення уваги, засоби прояву радощів, невдоволення, а також етикетні субжанри.

На дословесному етапі система жанрів ще не містить мовленнєвих знакових форм обслуговування типових комунікативних ситуацій, тому доцільніше буде вживати термін „протожанрова система”.

Розглянемо проблему формування в дитини навичок участі в дискурсі, адже задля спілкування малюк повинен мати певні вміння участі в комунікації. Про такі вміння говорить Дж. Гамперц, який вводить поняття „кооперація у спілкуванні”. Це така характеристика дискурсу, що охоплює всі дискурсивні вміння, крім змістовного аспекту. Відсутність таких кооперативних навичок не дозволить дитині повноцінно брати участь у комунікації, навіть за умови достатнього мовленнєвого розвитку.

Типологію інтерактивних умінь, якими дитина оволодіває в ранньому віці, досліджували також В. Казаковська та Н. Лі [6]. За дослідженням Н. Лі, на дословесному етапі розвитку мовлення дитина оволодіває такими навичками, як залучення уваги, утримання контакту, реагування на репліку дорослого. Здебільшого ці навички реалізуються вокалізаціями. Мовленнєва активність малюка на цьому етапі спрямована переважно на матір. Перші проторепліки-реакції не є змістовними, проте їх наявність сигналізує про велике бажання брати участь у спілкуванні. На цьому ж етапі дорослий демонструє дитині

принцип інтерактивної взаємодії – чергування реплік під час спілкування. Дитина ще не розуміє зміст мовлення, але відчуває певну форму взаємодії [6, с.28]. Діти особливо сприйнятливі до просодичного боку мовлення, яке прямо пов'язане з емоційно-експресивним аспектом – провідним на цьому етапі. Суггестивою в спілкуванні є інтонаційна виразність мовлення. Доведено, що діти першого року життя сприйнятливі до ритму мовлення.

У період другого півріччя з'являється новий тип спілкування дорослого з дитиною – спілкування на основі розуміння. Розуміння, за М. Красногорським і М. Кольцовою, – це результат утворення умовних зв'язків. За умови мовленнєвого спілкування утворення мовленнєвих реакцій та розуміння мовлення відбувається шляхом наслідування [2].

Однією зі специфічних особливостей акту спілкування вже на етапі розуміння М. Лісіна визначає активність обох учасників [4]. Проте, у процесі спілкування з дитиною раннього віку за дорослим міцно закріпилась активна позиція – позиція того, хто говорить, використовуючи контекстне мовлення на протилежність дитині, яка слухає та яка під час говоріння користується ситуативним мовленням. Мовлення дорослого, пов'язане з ситуацією, породжує в дитини ситуативне розуміння, з якого й починається контекстне розуміння.

Інший бік розуміння мовлення реалізується, коли дитина знаходиться в позиції того, хто говорить. Висловлювання дитини першого року життя не розглядається науковцями з позиції розуміння, аналізується тільки вимова дітьми звуків. Проте крик та белькіт немовлят, за умови правильної інтерпретації з боку дорослого, можуть містити в собі функцію звернення. Повноцінне життєве спілкування неможливе без розуміння дорослим мовлення дитини. Дорослий може зрозуміти висловлювання тільки в контексті ситуації, що склалася на момент спілкування. Висловлювання не оцінюється дорослим як правильне – неправильне, а вимагає від нього варіативності розуміння внаслідок невизначеності змісту.

Міра й ступінь розуміння мовлення дитиною й дорослим змінюється в процесі спілкування. Розуміння дитини дорослим відбувається нібито всупереч тому, що говорить дитина, і спирається на комплекс звернених до нього дій дитини (міміка, жести, інтонація). Її утворення повноцінного процесу розуміння (двобічного: дорослий розуміє дитину, а дитина розуміє висловлювання дорослого та двосидного: розуміння входить до складу слухання й говоріння) є можливим лише за умови діалогічної позиції дорослого, яка передбачає нерегламентовану мовленнєву активність дитини. У ході спілкування з дорослим, на основі наслідування звуків, дитина переходить до активного мовлення. Між розумінням та активним мовленням існує значний інтервал. Дослідники визначають дещо різні строки появи перших усвідомлених слів, а також наголошують на існуванні досить тривалих перехідних моментів. Це пов'язано з тим, що звук стає словом, коли з цим звуком пов'язується певний зміст, при цьому розуміє й інтерпретує цей зміст дорослий. На етапі становлення мовлення здебільшого зберігаються субжанри, що були актуальні на дословесному етапі, але й набувають сили такі жанри, як вираження стану та прохання. З'являються й нові комунікаційні навички участі

в дискурсі – ініціативність у спілкуванні взагалі та ініціативність при введенні або зміні теми як засіб утримання комунікації й залучення дорослого до діалогу.

Складним є питання про ініціативність дитини в діалозі. На початкових етапах вона, безумовно, є спонтанною, пов'язаною з потребами дитини. Це може бути питання дозволу щось узяти. Інший спосіб виразу ініціативності – бажання спілкуватися чи необхідністю задовольнити потребу, що виникла в дитини. За своєю акустичною формою перші слова схожі на лепетання. Зарубіжний учений О. Йесперсен назвав його „малим мовленням”. У. Еліасберг і Л. Виготський називають цей етап „автономним мовленням”. Також можна зустріти назву „няньчина мова”.

Центральне місце в складі словника на початкових етапах онтогенезу займають конвенціональні слова, джерелом яких є інпут – той мовленнєвий матеріал, який дитина отримує від оточуючих, переважно від матері. Значний шар складають протослова – вокалізації, які містять постійний склад звуків, уживаються в часто повторюваних ситуаціях та унікальні для цієї дитини. Часто протослова супроводжують жести та конвенціональні слова.

Розвиток словника є основною характеристикою мовлення дітей раннього віку. Найбільш інтенсивне зростання словника відбувається після одного року шести місяців. Більшість учених (В. Штерн, Ю. Аркін та ін.) наголошують на стрибкоподібному зростанні словника дітей другого року життя. Крім того, важливою особливістю словника є індивідуальна відмінність темпів зростання.

На другому році життя в розвитку активного словника відбувається стрибок, який О. Лурія пояснює звуженням значення слова, внаслідок чого з'являється необхідність оволодіти новими словами. Уривчасто збільшується тільки активний словник, розвиток пасивного словника відбувається досить повільно.

На цьому етапі дитина вже володіє достатньою мовленнєвою компетенцією, її дискурсивна поведінка урізноманітнюється. За С. Цейтлін, у цей період починається диференціація персонального дискурсу дитини на інформативне та фатичне мовлення, що є основою оволодіння інформативними та фатичними жанрами мовлення. Серед інформативних жанрів у мовленні дитини з'являється розповідь. В оволодінні дитиною фатичним дискурсом поширюється перелік оцінних субжанрів, які комбінуються з субжанрами етикетними [6, с.194].

Щодо комунікативних навичок на цьому етапі починає формуватися діалог, ускладнюються ініціації дитини, що зумовлено більшим ступенем соціалізації. У деяких випадках дитина не тільки ініціює діалог, а й виконує певну соціальну роль. На цьому етапі дитина також оволодіває вмінням починати та завершувати діалог як мовленнєву подію, що відбувається в певному жанрі [6].

Третій рік життя характеризується не тільки якісними змінами у розвитку розуміння, адже дитина починає слухати дорослого, а й інтенсивною активізацією мовлення – переведенням елементів мовленнєвої діяльності з пасивного словника в активний. Мовлення перетворюється в основний засіб

спілкування, але залишається ситуативним. За Г. Леушиною, ситуативність виявляється в такому: дитина може зовсім випускати підмет, замінювати його займенником, при цьому не вказується, кому цей займенник належить; у мовленні переважають прислівники та слово „такий”, яке супроводжується жестикуляцією. У наочній ситуації ситуативність підвищується, а без наочності з'являються перші початкові форми контекстного мовлення [2].

Жанрове мислення інтенсивно розвивається. Інколи мовленнєві жанри охоплюють кілька мовленнєвих актів. У зв'язку з розвитком предметної діяльності та переходом її в ігрову інколи можна констатувати наявність жанрів інституціонального дискурсу. У грі моделюється комунікативна ситуація. Гра, змістом якої виступають жанри персонального дискурсу, стає тренінгом жанрової поведінки (гра в „лікарню”, „дитячий садок” тощо) [7]. Поява діалогу на другому році життя значно поширює можливості навчання мови та розвитку мовлення. Кінець другого року життя започатковує новий етап у розвитку мовлення, яке розвивається швидкими темпами в таких напрямках: розуміння мовлення дорослих, оволодіння словником, удосконалення звуковимови, засвоєння граматичної будови слова та розвиток діалогічного мовлення [2, с.75].

Висновки. На третьому році життя завдяки важливішим новоутворенням раннього віку за певних умов відбувається становлення жанрового мислення й мовлення дитини, які поступово змінюються від протожанрової системи до словесної: мовленнєві прояви, спрямовані на залучення уваги, засоби прояву емоційних станів та етикетні субжанри. На етапі становлення мовлення набувають сили такі, як жанри вираження стану та прохання, при цьому зберігаються субжанри, що мали місце на дословесному етапі. На етапі власне мовленнєвої діяльності існуюча жанрова система збагачується жанрами інституціонального дискурсу в контексті ігрових ситуацій. Проблема мовленнєвого розвитку дітей раннього віку у контексті дискурсивної лінгвістики не висвітлюється даною статтею, подальшого вивчення потребують питання підготовки педагогічних кадрів щодо організації мовленнєвого розвитку дітей.

Резюме. В статті раскрыты понятия речевой жанр (относительно детской речи), детский персональный дискурс. Охарактеризованы этапы становления речи детей раннего возраста: дословесный, этап понимания и этап активной речи. Акцентировано внимание на качественных характеристиках пассивного и активного словаря детей раннего возраста. В контексте каждого из этапов становления речи представлены речевые жанры и особенности овладения ими детьми раннего возраста. **Резюме.** У статті розкрито поняття мовленнєвий жанр (стосовно дитячого мовлення), дитячий персональний дискурс. Охарактеризовані етапи становлення мовлення дітей раннього віку: дословесний, етап розуміння та етап активного мовлення. Акцентовано увагу на якісних характеристиках пассивного та активного словника дітей раннього віку. У контексті кожного з етапів представлені мовленнєві жанри та особливості опанування ними дітьми раннього віку. **Summary.** The article deals with the definitions of speech genre (relatively to the children's speech) and personal children's discourse. The stages of tender-age children's speech development have been characterized: the pre-speaking stage, the understanding stage and the active speech stage. The qualitative characteristics of the tender-age children's passive and active vocabulary have been emphasized. The speech genres and peculiarities of their mastering by the tender-age children have been presented in the context of a certain stage of the children's speech development.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – 2-изд. – М.: Сов. энцикл., 1969. – 607 с.
2. Богущ А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років. Монографія. – К.: Вид. Дім „Слово”, 2004. – 376 с.
3. Кожин А.Н. Функциональные типы русской речи: Учеб. пособие для филол. спец-тей ун-тов / А.Н. Кожин, О.А. Крылова, В.В. Одинцов. – М.: Высш. шк., 1982. – 223 с.
4. Лисина М.И. Проблема онтогенеза общения. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
5. Пентилюк М.І. Словник-довідник з української лінгводидактики. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
6. Ребёнок как партнёр в диалоге: Тр. постоянно действующего семинара по онтолингвистике. – Вып. второй. – СПб.: Изд-во „Союз”, 2001. – 224 с.